

סימן סט

תוקף איסור דם שבשלו או מלחו

ע"פ פמ"ג בפתיחה ופר"ח בתחילת סימן סט

מנחות כא. – דם שבישלו אינו עובר עליו... דם שמלחו אינו עובר עליו.

חולין קיא. – כבדא עילוי בשרא אסור - דם דאורייתא.

רש"י: אסור מדאורייתא ואף חייבים עליו כרת. [שיטת הרמב"ם לא ברורה לגמרי, אך ברור שדעתו היא שיש בו איסור תורה]

כיצד שיטה זו מסתדרת עם הגמרא במנחות?

ב"י (בסימן פז) כתב דס"ל דהגמ' דמנחות אתיא דלא כהלכתא.

רשב"א כתב דהגמ' במנחות מדברת דווקא לענין דם קדשים, וחולין מקדשים לא גמרינן אפילו להקל.

נקה"כ (בסימן פז) כתב דלכאורה יש לחלק בין דם בעין דהוה דבר תורה אף שבישלו ובין דם איברים שיוצא ע"י מליחה ובישול דהוא מדרבנן. פמ"ג: בב"י לא משמע חילוק זה.

רשב"א בשם ספר העיטור בשם איכא מ"ד: אינו עובר עליו אבל יש בו איסור דאורייתא מידי דהוה אחצי שיעור.

והטעם, דהוא לומד את הגמ' במנחות כפשוטו דמיעבר הוא דלא עבר אבל איסורא איכא, ואינו סותר את הגמ' בחולין.

תוס', רא"ש, ר"ן, רא"ה, רשב"א: איסורו הוא רק מדרבנן. [והוסיף הרשב"א דלא בכל ספיקותיו מקילים כיון שקרוב מאוד לאיסור תורה, וכתב ע"ז בפמ"ג דמטעם זה אין להקל בספיקן כי אם היכא דאתמר בפירוש או שיש צדדים להקל בלאו הכי]

תוס' בחולין כתב דדם שבשלו הוא מדרבנן, ומבאר את כוונת הגמרא בחולין דדם תחילתו עד שלא נתבשל היה דאורייתא וע"כ החמירו בו, משא"כ חלב שחוטא דתחילתו דרבנן.

בית יעקב (וכ"מ ברשב"א): דם בתחילת בישולו ובתחילת מליחתו הוא מהתורה.

שו"ע: ש"ד, פמ"ג: דאורייתא. [והראיה מלשון שו"ע פזו (ע"פ הרמב"ם): "בישל דם בחלב פטור ואין לוקים על אכילתו משום בשר וחלב", ומשמע (כפי שכתב בב"י על לשון הרמב"ם הנ"ל) דדוקא משום בשר וחלב הוא דאין לוקין על אכילתו, הא משום דם לוקין על אכילתו] כף החיים: דרבנן. [והוכיח כן מלשונות הב"י בסימן סט]

רמ"א: דרבנן. (ע"פ מה שפסק בסימן ע סעיף ו ש"ציר דרבנן וספיקא להקל"י [כ"כ ש"ד])

ש"ד, ט"ז, גר"א, פר"ח, פמ"ג: דרבנן. [אך מהפמ"ג משמע דחש לרשב"א דהוא איסור דרבנן קרוב לאיסור תורה]

חיוב המליחה – מדרבנן או מדאורייתא?

הפמ"ג סובר שהנפק"מ של המחלוקת הנ"ל (בתוקף איסור דם שבשלו או מלחו) היא אם חיוב המליחה שאנו מולחים בשר לקדירה הוא מן התורה הוא מדרבנן.

בספר החינוך וברא"ש משמע במפורש שחובת המליחה היא מדרבנן.

דם היוצא ע"י כבישה מעת לעת בצונן: מסיק הפמ"ג שהדם אסור מהתורה, ולא דמי לדם שבשלו ולדם שמלחו, דכבוש אין מבשל רק מפליט ומבליע לחוד, ודמי לכלי שני דהוה דאורייתא.

טעמי הדחה ראשונה

ע"פ פמ"ג בפתיחה

חולין קיג.

רב הונא אמר מולח ומדיח.
במתניתא תנא מדיח ומולח ומדיח.
ולא פליגי הא דחלליה בי טבחא הא דלא חלליה בי טבחא. (כל רחיצת הבשר מתרגמין חילול)

רא"ה: מפני הדם שנתייבש על פניו שאין המלח מפליט אלא דם לח (היינו: דם שבתוך הבשר) ולא מה שנתייבש על פניו, וע"כ יש לחוש שלאחר שינוח מלפלוט הדם הלח שבתוך הבשר יהא ניתך הדם היבש שעל פניו ויבלע בבשר.

סמ"ק: משום דם שעל פני הבשר דמחמת דוחק הקופיץ חשיב דם בעין והמלח יבליע הדם בעין לתוך הבשר אף תוך שיעור מליחה, דלגבי דם בעין לא שייך כבולעו כד פולטו ולא אידי דטריד למיפלט לא בלע. [המלח מבליע ואינו מפליט דם שהוא בעין]

ר"ן (ע"פ פמ"ג): כדי לרכך הבשר מבחוץ, שאם לא יהיה רך יתייבש על פניו ולא יהיה כוח במלח להוציא דמו.

י"א שבמרדכי, (ר"ן ע"פ ש"ד): לרכך גוף החתיכה שיצא כל הדם.

י"א שברא"ש: אם לא הודח בראשונה, אין כוח במלח להפליט כל כך בשפע, ופירש מקצת לחוץ ויחזור ויבליע תוך החתיכה, דלא שייך טרוד כיון שאין מפליט בשפע.

מרדכי: להעביר הלכלוך (הדם) שעל הבשר, שאלי"כ המלח יתמלא מהדם ולא יהא בו כוח להוציא את הדם.

נפק"מ בין הטעמים:

(1) **אם לא הדיח קודם המליחה, האם יכול לתקן זאת ע"י הדחה ומליחה שנית?**
לסמ"ק: בשום מקרה לא. **לרא"ה:** אם הניחו לאחר שיעור פליטת צירו, נבלע הדם בתוכה ולא מהני מליחה שנית כיון דאין לה אלא דם דעלמא (הדם שנפלט) ולא אמרינן כבולעו כד פולטו במליחה. אך תוך שיעור מליחה מועילה הדחה ומליחה שנית. **לר"ן:** כן. ← **שו"ע ב** סובר כר"ן שמועילה הדחה ומליחה שנית, **ורמ"א** חולק וסובר כסמ"ק שלא מועילה הדחה ומליחה שנית ואפילו לא שהה במלחו שיעור מליחה (אך במקום הפסד מרובה יש להתירו).

- (2) **אם לא הדיח קודם המליחה, ונתבשלה לאחר המליחה ויש ס' נגד החתיכה :**
לרא"ה : החתיכה אסורה אפילו בהפסד מרובה, דלא שיך לומר דם שלא פירש, דהא פירש הוא [החתיכה נאסרה כבר קודם הבישול, והוי כמו כל חתיכה דבלע איסור ונתבשל בששים דהחתיכה קיימא באיסוריה כדלקמן סימן ק"ו]. **לר"ן :** החתיכה מותרת בהפסד מרובה או ערב שבת. [אך ברעק"א כתב בדעת הרא"ש דאסורה, דחיישינן דיצא תחילה בשעת המליחה קצת דם וחזר ונבלע ולא יצא ע"י בישול]
- (3) **אם לא הדיח קודם המליחה, ונתבשלה החתיכה לאחר המליחה – כיצד משערים את ה-ס'?**
לרא"ה : אין צריך ששים כי אם נגד דם שעל פניו, ולא נגד כולה, דהמלח הוציא ממה שבתוכה. **לר"ן :** צריך ששים נגד כולה. [פמ"ג: אך לדידן דחתיכה נעשית נבלה, אף לרא"ה צריך ששים נגד כולה] ← **רמ"א ב :** אם היה ס' בחתיכה נגד דם שעליו, מותר בדיעבד.
- (4) **אם לא הדיח קודם המליחה, ונתבשלה החתיכה לאחר המליחה :**
לכל הדעות : החתיכה אסורה אפילו בהפסד מרובה. **לרא"ה :** מכיוון שכל ההדחה היא רק עצה טובה שמא ישכח ויניח לאחר פליטת צירו, אם כן תוך י"ב שעות, או בהפסד מרובה כ"ד שעות, יש היתר (כיון שכבר פלט את דמו ולא הספיק לבלוע את הדם של פניו).
- (5) **אם כבר הדיח וריכך את הבשר ואח"כ חתכו לשתיים (לפני שמלחו) :**
לר"ן : אין צריך הדחה שנית. **למרדכי :** צריך הדחה שנית (כי המלח יתמלא שם מדם ולא יהא בו כח להפליט). ← וכך פסקו **שו"ע ורמ"א א א** שצריך לחזור ולהדיחם.
- (6) **איזו הדחה נדרשת?**
לי"א שבמרדכי (והר"ן ע"פ ביאור הש"ד) : שריה במים חצי שעה. **לר"ן (ע"פ הפמ"ג) ולמרדכי :** מספיק שפשוף היטב. ← **שו"ע א** לא הזכיר שצריך חצי שעה. **רמ"א** כתב דלכתחלה יש לשרותו חצי שעה.
- (7) **אם נשרה חצי שעה אך פני החתיכה היו למעלה מהמים ולא הודחו ונשרו כלל :**
לר"ן ולי"א שבמרדכי : מותר (כי המים מרככים). **לשאר הדעות :** צריך הדחה מכל הצדדים.
- (8) **אם הופשט מבחוץ :**
לר"ן ולי"א שבמרדכי : צריך הדחה (כדי לרככו). **לשאר הדעות :** לא צריך הדחה (כי אין דם).
- (9) **אם הדיח בשאר משקין :**
לר"ן ולי"א שבמרדכי : אפשר דמטרשי ליה, ולכן צריך הדחה במים. **לשאר הדעות :** אפשר דשרי.
- (10) **אם הדיח חתיכה רק מצד אחד ונתבשלה כד :**
לשאר הדעות : מותר, כי קי"ל (רמ"א סט/ט) דבחתיכה יש שלושים נגד דם ומלח שעליה. **למרדכי :** אסור, אם לא בהפסד מרובה, דהוה כנמלח מצד אחד.

פסיקת ההלכה:

שו"ע (א-ב) – לכאורה סובר כטעם המרדכי (וכר"ן ע"פ ביאור הפמ"ג). [כ"כ פמ"ג]

רמ"א (א-ב) – לכאורה סובר כטעם הסמ"ק [ולכתחלה יש לחוש ליי"א שבמרדכי].

נכד בט"ז ובש"ך: בדיעבד סומכים על כך שהטעם הוא משום דם שעל גביו (ולא משום לרכך הבשר).

פמ"ג – לכתחלה נכון לחוש לכל הפירושים.

דינים נוספים בהדחה ראשונה:

רעק"א: בזמן שהקור גדול ישימו המים באור עד שתפוג צינתן קודם ההדחה, דמים קרים מטרשים ואינם מרככים (ע"פ הבי"י). ובדיעבד אם עבר ושרה הבשר במים קרים מאוד צריך לחזור ולשרותו במים פושרים (ומועיל לבשר הדחה שנית במים פושרים).

רמ"א א: (אחרי ההדחה) ימתין מעט שיטפטפו המים קודם שימלחנו, שלא ימס המלח מן המים ולא יוציא דם. [ש"ך: וכן אין להמתין עד שיתייבש הבשר לגמרי, שאז המלח לא ימס כלל ולא יוציא דם]

רמ"א א: נהגו שלא להשתמש בדברים אחרים בכלי ששורין בו בשר (דחיישינן שמא נדבק בו עדיין דם).

מלח בלא הדחה ראשונה

האם יועיל שידיח וימלוח פעם שניה? [ראה לעיל נפק"מ מס' 1]

רא"ש, ר"מ: כן תועיל הדחה ומליחה פעם שניה – כי טעם ההדחה הוא **משום שיתרכך הבשר** ויצא דמו ע"י מליחה, ואחר שיחזור וידיחנו ויתרכך הבשר אז כשיחזור וימלחנו יהיה לו דם בלוע לפלוט ואגב זה יפליט גם מה שבלע ממה שהוא עליו בעין.

סמ"ק: אם מלח בלא הדחה ראשונה (שמטרתה היא משום דם שעל פני הבשר), לא תועיל הדחה ומליחה פעם שניה – כי המלח מבליעו ואין מפליט דם שהוא בעין. [**י"א שברא"ש**: אין תקנה לבשר, לפי שע"י מליחה הראשונה פירש מקצת הדם ולא היה הכח במלח להפליט כל הדם מאחר שלא הודח הבשר ואותו הדם עצמו שפירש חוזר ונבלע בבשר דלא שריק כיון דלא נמלח כהוגן ואין מלח שני מפליטו כיון שכבר פירש וחזר לתוכו]

ב"י: במקום שיש הפסד מרובה או שהוא בערב שבת – יש לסמוך על הרא"ש והר"מ.

שו"ע ב: אם מלח ולא הדיח תחלה ידיחנו וימלחנו שנית¹, ויש אוסרין.

רמ"א: וכן נוהגין (לאסור)² ... ואפילו לא שהה במלחו שיעור מליחה. מיהו **במקום הפסד מרובה יש להתירו**. [**והמהרש"ל** אוסר אף אם יש הפסד מרובה]

האם תועיל צליה?

רמ"א עו"ב (וכ"פ ש"ך): מלחו בלא הדחה תחילה ונצלה כך מותר ובלבד שלא שהה כך במליחתו בלא הדחה שיעור מליחתו [ש"ך: ומותר אף לכתחלה לצלותו], אבל אם שהה כל כך קודם שצלאו אסור. [ש"ך ביאר שאם לא שהה שיעור מליחה – אז אע"ג דהמלח הבליע דם בעין שעליו, דמהאי טעמא לא מהניא ליה מליחה שניה לקדרה, מ"מ לא נבלע בחוזק וגם לא נבלע הרבה ויוצא ע"י צליה אח"כ, דטובא אשכחן כהאי גוונא מה שיוצא ע"י צליה ולא ע"י מליחה כגון בשר ששהה שלשה ימים בלא מליחה (סט/יב) ובשר שנשרה מעת לעת במים לדעת המחבר (סט/טו)]

ב"ח, רש"ל, ט"ז: אפילו בלא שהה אסור ג"כ לצלי.

פת"ש: אם יש תרתי למעליותא, היינו לא נמלח רק מעט כלצלי וגם לא שהה, אז מותר לצלי.

מה הדין כאשר בישל את החתיכה (ולא חזר והדיח ומלח וכן לא צלה)?

ראה לעיל נפק"מ מס' 4.

¹ ומשמע שמתיר אף באין הפסד מרובה וחזר בו ממה שכתב בב"י (משב"ז ס"ק א), אך הש"ך (ס"ק יב) סובר שכוונת השו"ע להתיר רק בהפסד מרובה, וכדבריו בב"י, וכפסק הרמ"א.

² ואפילו נמלח רק מעט כדרך שמולחים לצלי [ט"ז: דאין אנו בקיאין להבחין בין מליחת צלי לקדירה, ועוד דאי אפשר שאפילו מליחה של צלי לא יפלוט כל שהוא מן הדם וחוזר ואוסרו].

בשר קפוא

דין מליחת בשר קרוש לכתחילה:

ש"ד, דגו"מ: אסור למולחו עד שיפשיר ויתרכך ורק אז ידיחנו וימלחנו, כיוון שלדעת הר"ן מטרת ההדחה הראשונה היא כדי שיתרכך הבשר וכשהוא קפוא הוא לא מתרכך.

בשר שנמלח בעודו קרוש:

בדגו"מ דן בזה, דלכאורה אם הודח אחר המליחה או ששהה י"ב שעות - אז כבר נסתמו נקבי הפליטה ולא תועיל מליחה שנית וע"כ מותר רק לצלי, ואם לא שהה י"ב שעות ולא הודח - אז תועיל מליחה לכאורה, אך יש בעיה דהדחה ראשונה לא הועילה כלום וא"כ צריך הדחה שניה היטב ואז יסתמו נקבי הפליטה ולא יועיל למלוח שוב, אמנם יש סברה להקל דאולי כיו דנמלח כשהיה קפוא וההדחה לא היתה כלום - לא פלט כלל ולא שייך סתימת נקבי הפליטה ויהיה מותר ע"י הדחה ומליחה שנית.

בשר שנמלח ושהה שיעור מליחה והודח ואח"כ נמצא באמצעיתו קרח:

פת"ש: יש סברא לאסור למלוח שוב, מטעם דכיון דהבשר שמסביב היה נפטר בזמן המליחה ופלט כל דמו - שוב לא יפליט המליחה לדם שבפנים (וע"כ צריך לצלות הבשר), ויש עוד סברא לאסור דאותו חלק שכבר שהה במלחו ויצא דמו והודח - נסתמו נקבי הפליטה וכשימלח שנית יחזור ויבלע ולא יפלוט, וכ"ז אם הודח אחר המליחה, אבל אם לא הודח אחר המליחה יש אומרים דיש תקנה ע"י שידיחנו מעט רק להעביר הלכלוך ובזה לא יסתמו נקבי הפליטה ויחזור וימלח.

בשר שנמלח ואח"כ נקדש קודם ששהה שיעור מליחה ואח"כ נפטר שוב:

רש"ל (והובא בש"ד): לכתחילה טוב למלחו שוב ולהשהותו שיעור מליחה, ובדיעבד אף אם לא מלחו שנית ושהה שיעור מליחה אחר ההפשר ונתבשל כך - מותר.

מהרש"ל משמע דעכ"פ שתי המליחות, שקודם ההקפאה ושאר ההקפאה, אין מצטרפים, וכתב הפמ"ג דהטעם הוא כי כבר נתבטל רתיחה ראשונה וצריך להשהות ביחד שיעור מליחה. **והפרי"ח סובב** דשתי המליחות כן מצטרפים.

האם ניתן למלוח בשר שהיה קפוא (לאחר שהופשר)?

באר היטב בשם מנחת יעקב: אם שהה ג' ימים יש לאסור לבישול ממאי נפשך - אם הקרח נחשב כמים הוי כבשר ששהה במים מעת לעת שמבליע הדם, ואם לא נחשב כמים הוי כבשר ששהה ג' ימים בלא הדחה (ומסיק דקרח לא חשיב כמים).

פת"ש: יש אוסרים אף אם שהה בקרח רק מעת לעת (כי קרח נחשב כמים), ויש אומרים דאף אם שהה ג' ימים אין ברור לאסור (כי קרח לא נחשב מים, אך כנראה שבכל זאת מונע איסור השהיה ג' ימים).

אחרונים: בשר שהוקפא עד שנעשה כאבן, כגון הקפאה בפריזר בימינו, יש סברא גדולה להתיר. **יבי"א** התיר לכתחילה. **אג"מ** התיר בדיעבד.

סדר המליחה

סוג המלח

חולין קיג. – רב דימי מנהרדעא מלח ליה במילחא גללניתא (גסה) ומנפיץ ליה.

רמב"ם: כוונת רב דימי ללמד שצריך למלוח דוקא בגסה, אבל בדקה ביותר לא מפני שהיא ניתכת ונבלעת בתוך הבשר ואינה מפלטת את הדם.

רא"ש: הסברא היא להיפך, דיותר שהמלח דק אז יותר הוא מתפזר על הבשר להוציא הדם כי הוא נדבק בו, אבל הגס כשהוא הופך את החתיכה למולחה מכל צד הוא נושר ממנה (ורב דימי בא ללמד דאפשר למלוח גם בגסה אבל מ"מ דקה עדיף).

שיטת רשב"א ורש"י (להלן בסיכום שלי"סדר הדחה אחרונה") דאפשר בין בדקה בין בגסה, אלא דנחלקו שם מה עדיף לגבי ניפוץ, דהרשב"א סובר דגסה עדיף לענין ניפוץ, ורש"י סובר דדקה עדיף לענין ניפוץ.

רבינו ירוחם: צריך שתהא דקה שלא תיפול אילך ואילך, רק לא דקה מן הדקה כקמח, וכתב שאולי זו כוונת הרמב"ם (וכתב הב"י שדבריו נכונים).

שו"ע ג: לא ימלח במלח דקה כקמח,

ולא במלח גסה ביותר שנופלת מעל הבשר אילך ואילך. – כרבינו ירוחם

רמ"א: ואם אין לו מלח אחר, רק מלח דק כקמח, מותר למלוח בו. (ש"ד: אם אין לו רק מלח גס לא הוצרך להשמיענו דהרי יכול להדקו, ובדיעבד בכל מלח שמלח סגי)

כמות המלח

חולין קיג. – אין הבשר יוצא מידי דמו אלא א"כ מולחו יפה יפה...

מנחות כא. – יכול תבונה... תלמוד לומר תמלח.

רשב"א, סה"ת, ר"ת: מולחו יפה עד שלא יהא ראוי לאכילה עם אותו המלח, ובזה מספיק (ואין צורך לכסות כולו ולעשותו כבנין).

יש מפרשים (בתוס' מנחות כא.): צריך למלוח כמו שאדם מולח להצניע וכמליח לצורך עיבוד או כדבעי ליה לאורחא.

אופן המליחה

האם לכתחילה צריך לכסות את כל החתיכה?

רשב"א : אין צריך ליתן עליו מלח עד שיכסנו כולו, ומשמע דאפילו לכתחילה אין צריך.

רא"ש : צריך לפזר עליו מלח הרבה שלא ישאר מקום בלי מלח. וכ"פ שו"ע ד

רמ"א : ויש אוסרים אפילו בדיעבד, והכי נהוג אם לא לצורך ודוקא אם כבר נתבשל כך.

ב"ח, ש"ד, ט"ז : לדינא, מקום פנוי אין העולם מדקדקים.

חתיכה עבה - האם צריך לחתכה לשתיים?

רשב"א : לא צריך. וכ"פ ש"ד

מרדכי : צריך.

כמה זמן יש להשהות את החתיכה במלח?

להלן בסיכום של סעיף ו.

דין מליחה משני צדדים ודין מליחת עופות

מנחות כא. – נותן עליו מלח וחוזר והופכו ונותן עליו מלח ומעלהו אמר אביי וכן לקדירה.

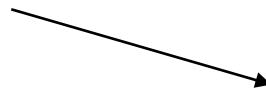
רשב"א, רא"ש ע"פ ב"י: לכתחילה צריך למלוח משני צדדים, ודבר חלול (עופות) צריך לכתחילה למלוח גם מבפנים וגם מבחוץ, ובדיעבד אם מלח רק מצד אחד, וכן בדבר חלול (עופות) אם מלח רק או מבפנים או מבחוץ - מותר.

המקור לשיטה זו הוא מסברא – דלא יתכן שירך של שור עבה - מספיק במליחה מבחוץ בשני צדדים ואין צריך לחתכה לפני המליחה, ואילו חתיכה קטנה - אם מלח רק מצד אחד נאסור אותה, וע"כ מוכח דבדיעבד מספיק צד אחד.
והגמרא במנחות כא. עוסקת בדין דלכתחילה, דכל היכא דאפשר מלחינן כל הצדדים להפליט דמו יפה יפה.

מהרא"י בהגש"ד, מרדכי בשם יש מי שאוסר: אם נמלח רק מצד אחד, ובדבר חלול (עופות) אם נמלח רק או מבפנים או מבחוץ – אסור אפילו בדיעבד.
לדעה זו, דין הגמרא במנחות כא. הוא אף בדיעבד.

שו"ע ד פסק כרשב"א וכו'.

רמ"א – ויש אוסרים אפילו בדיעבד, והכי נהוג אם לא לצורך, ודוקא אם כבר נתבשל כך, אבל אם לא נתבשל עדיין לא יבשלנו כך אלא אם הוא תוך י"ב שעות שנמלח יחזור וימלח צד השני שלא נמלח עדיין ויבשלנו אח"כ ואם הוא אחר י"ב שעות אז יצלנו דנורא משאב שאיב ואין הצד שנמלח כבר בולע מצד שלא נמלח.

"אם לא נתבשל עדיין לא יבשלנו כך אלא אם הוא תוך י"ב שעות שנמלח יחזור וימלח צד השני שלא נמלח עדיין ויבשלנו אח"כ..." – האם כך הדין גם בהפסד מרובה (דמותר לבשלו רק בתוך י"ב שעות)?

ט"ז (וכ"פ פר"ח ומ"י): כן [ואינו דומה לסוף סימן ע"י דכתב הרמ"א דבהפסד מרובה מקלים דפולט ציר יום שלם, כי כאן כיון דאפשר להתיר ע"י צלי, לא שייך הפסד מרובה וע"כ **אין נפק"מ בין הפסד מרובה ללא הפסד מרובה** (ואחר י"ב שעות אסור אלא לצלי), ואם כבר נתבשל, שאז אסור לצלי, אז שייך הפסד מרובה ומותר בדיעבד].

ש"ך: לא [בהפסד מרובה מותר עד יום שלם מעת לעת כדפסק הרמ"א בסוף סימן ע, כי זה שמותר לצלי אינו מוציאו מגדר הפסד מרובה כי הרי הוא רוצה לבשלו ואינו רוצה צלי].

"...יחזור וימלח צד השני שלא נמלח עדיין..."

רעק"א הקשה על כך, וסובר שמהראוי למלוח שנית את כולו משני צדדים (דנמלח מצד אחד לא מועיל לעובי דחצי חתיכה אלא רק בעובי מועט).

”אם לא נתבשל עדיין לא יבשלנו כך אלא אם הוא תוך י”ב שעות שנמלח יחזור וימלח צד השני שלא נמלח עדיין ויבשלנו אח”כ ואם הוא אחר י”ב שעות אז יצלנו...”

ט”ז: חולק על הרמ”א, וסובר דאף אחרי י”ב שעות תועיל מליחה בצד השני נוראיתו מחלחולת שיש עליה שומן בסימן עה סעיף א, דשם אם מלח צד פנימי לחוד ולא נתבשל עדיין אז מותר לחזור ולמלוח החיצון אפילו אחר י”ב שעות, והטעם דאין שומן מוחזק כל כך בדם, וא”כ כאן יש סברא שפי שהצד שלא נמלח אינו מוחזק בדם שהרי יש בזה מחלוקת ובהפסד מרובה נפסק להקל.

נקה”כ: מסכים עם הרמ”א [ואינו דומה לחלחולת, דשם בחלולת אין מוחזק דם, רק בשומן שעליה מוחזק דם, וא”כ כשמלח מבפנים בצד החלחולת – השומן לא נמלח כלל אפילו מצד אחד שהרי החלחולת מפסיק בין המלח לשומן וע”כ שם מועיל מליחה אף אחר י”ב שעות, משא”כ הכא].

מה הדין אם הדיח לאחר שמלח רק צד אחד?

ש”ד, ב”ח: לא תועיל מליחה בצד השני אפילו תוך י”ב שעות, כיוון דההדחה גורמת שמיד נסתמים נקבי הפליטה ולא מהני מליחה אח”כ דשמא יבלע הצד שנמלח כבר מן הצד השני ולא שייך ביה כבולעו כך פולטו מאחר שאין לו ציר שהרי נסתמים נקבי הפליטה.

ט”ז: כיוון דענין זה שההדחה סותמת נקבי פליטת הציר הוא מחלוקת וכאן יש ג”כ מחלוקת בעצם הדין דמליחת צד אחד והלכה דמותר בהפסד מרובה – בזה לכו”ע לא נסבור שההדחה סותמת ולכן אע”פ שהדיח תועיל מליחה בצד השני.

מה הדין אם טחן את הבשר במטחנת קודם מליחתו?

שערים מצויינים בהלכה: שוב אינו מועיל לו מליחה, כי כל פירור בשר הוא כחתיכה בפני עצמה וצריך מלח משני צדדיו, וזה אי אפשר. (אך בדרכ”ת לא משמע כך)

זמן שהיית הבשר במלח

כמה זמן יש להשהות את הבשר במלח?

רא"ש ועוד : כדי צליה, והטעם דמליח הרי הוא כרותח דצלי (חולין צז:) וע"כ יוצא דם ע"י מליחה כמו ע"י צליה.

רמב"ם ועוד : כדי הילוך מיל, והטעם משבת עה: דמליחה היינו עיבוד ואמרינן דשיעור עיבוד הוא כדי הילוך מיל.

הרא"ש והרמב"ם הם שיטה אחת, כי הגר"א הביא שהמ"מ כתב בשם הגאונים דשיעור צליה הוא כדי הילוך מיל.

הגהות אשירי, א"ז ועוד : כדי שיעור צליית אותה חתיכה עצמה כפי עביה וגדלה (והקשו על זה דא"כ נתת דבריך לשיעורים דפעמים המדורה גדולה או קטנה וכדו').

רי"ף : כדי שישחוט הבהמה ושתהיה נפשטת ותבדוק הבשר מן החלב ומכל איסורים שיש בה.

תה"ד : נהגו העולם להשהות שעה אחת, והטעם דסוברים כשיטת הגהות אשירי וא"ז והואיל ואין שיעור זה שווה בכל חתיכות קבעו העולם שיעור שעה, וסמך לזה דאמרינן בפסחים נח. דאפילו גוף שלם כמו בפסח סגי בשעה אחת לצלייתו, וכתב דבשעת הדחק כגון לכבוד שבת או אורחים יש לסמוך על שיטת הרמב"ם דמספיק כדי הילוך מיל, שהוא כדי שלישית שעה בקירוב.

הגהות ש"ד : אין צריך כלל שהיה, וההוכחה לכך היא מדאמר שמואל אין הבשר יוצא מידי דמו אא"כ מדיחו ומולחו ולא הזכיר שהייה.

פסיקת ההלכה:

שו"ע ו פסק כרמב"ם. ("אינו פחות מכדי הילוך מיל שהוא כדי שלישית שעה בקירוב")

רמ"א פסק כתה"ד. ("ועל זה יש לסמוך בדיעבד או אפילו לכתחלה לכבוד אורחים או לצורך שבת אבל בלאו הכי המנהג להשהות במליחה שיעור שעה ואין לשנות")

סדר הדחה אחרונה

דין הניפוח

חולין קיג. – רב דימי מנהרדעא מלח ליה במילחא גללניתא ומנפיץ ליה.

האם רב דימי לאחר הניפוח גם הדיח?

רמב"ם ורוב המפרשים: כן, רב דימי הדיח לאחר הניפוח.
וכ"פ שו"ע ז ("ינפץ... וידיחנו...")

ר"ן בשם י"מ: לא, רב דימי רק ניפץ. [ודוקא מלח גללניתא דהיינו גסה, אבל דקה לא לפי שאינו מתנפץ יפה].

מדוע צריך ניפוח (לשיטה הסוברת שצריך הדחה לאחר הניפוח)?

כי אם יניחנו עם מלח בכלי שאינו מנוקב עם המים, נמצא המים שוברים כוח פליטת הבשר ונמצא הדם שעל פני הבשר ושעם המלח חוזר ונבלע בתוכו מחמת המלח שעמו בכלי, וע"י הניפוח ממעט המלח ומתיש כוחו (ש"ד).

האם ניפוח דוקא?

כתב הרשב"א דניפוח לאו דוקא, אלא **או ניפוח או שטיפה במים**, והעיקר שלא יתן מיד בכלי שאינו מנוקב עם המים.

וכ"פ שו"ע ז ("קודם שיתן הבשר בכלי שמדיו בו ינפץ... או ישטפנו במים...")

מה הדין במלח דקה?

רשב"א: כל הדין הני"ל זה דוקא במלח גסה דיש לו מעלה, שבמעט שמנער אותה ננערת ונופלת. אבל במלח דקה, אע"פ שהוא רשאי, זה יותר גרוע ממלח גסה, דדקה נדבקת בו היטב, וע"כ צריך לשפשף היטב, וע"כ תקנה גדולה למלוח במלח גסה.

רש"י: כל הדין הני"ל זה דוקא במלח גסה דיש לו חסרון. אבל במלח דקה אין צריך כלל ניפוח כיון שהיא ניתכת מעצמה.

בשו"ע לא חילק בזה. [אך מהגר"א משמע שסובר שהשו"ע פסק כרשב"א]

דין ההדחה

חולין קיג.

אמר שמואל אין הבשר יוצא מידי דמו אלא א"כ מולחו יפה יפה ומדיחו יפה יפה.

אופן ההדחה:

אפשר לעשותה באחת משתי דרכים: או בכלי שיש בו מים שנותן הבשר בתוכו ומדיחו, או שתופס הבשר בידו באויר ומדיחו במים שנשפכים עליו. (ש"ד)

זמן נתינת המים בכלי:

כתבו הפוסקים (רמ"א ח) דלכתחילה צריך לתת המים תחילה בכלי ואח"כ הבשר ולא להיפך (ובדיעבד מותר בזמן מועט).

אך המרדכי כתב דהוא חומרא (כי המלח אחר המליחה נחשב לצונן).

כמה הדחות צריך?

רמב"ם: אין חשיבות במספר ההדחות, אלא העיקר שידיח כמה הדחות עד שיצאו המים זכים.

רא"ש ועוד: צריך שתי הדחות (וכך מדייק ממה שאמר שמואל פעמיים "יפה"). **וכ"פ שו"ע ז**

סמ"ק, ש"ד: אם לא הדיחו רק פעם אחת בטוב אין קפידא (משמע דאפילו לכתחילה אין קפידא, כיון שהדיחו בטוב). **[ובאגור]** כתב שהדחה אחת לא מועילה]

הגהות אשירי ועוד: צריך לכתחילה שלוש הדחות, וטעם השלישית לטהר מים שניים שנגעו בראשונים (כמו הסברא בנטילת ידיים). **וכ"פ רמ"א ז**

רמ"א ז: וי"א שצריך להדיח ג' פעמים, והכי נוהגין לכתחילה.

רמ"א ט: אבל אם הודח רק פעם אחת ונתבשל כך – מותר, דבדיעבד סגי ליה בהדחה אחת באחרונה.

פסק הרמ"א (סעיף ז):

וי"א שצריכין להדיח ג' פעמים, והכי נוהגין לכתחילה, על כן ישטפנו או ינפץ המלח מעליו וידיחנו ב' פעמים דזה הוי כהדחה ג' פעמים אן ישים המים תוך הכלי ואחר כך יניח בו הבשר וידיחנו ג' פעמים, והכי נהוג.

ביאור דברי הרמ"א (דנראים לכאורה סותרים):

ש"ד:

בענין האפשרות הראשונה: פירוש א' – הרמ"א חולק על המחבר, וסובר דכיון שצריך ג' הדחות אז אף אם מדיח ע"י תפיסת הבשר באויר, שלמחבר מספיק ב' הדחות דהא אין חשש לטעם הניפוץ במקרה כזה, הרי לרמ"א צריך ג' הדחות. פירוש ב' – הרמ"א סובר שה"ש אומרים" לא חולקים על המחבר, ולכן אמר "על כן ישטפנו וכו'", כלומר דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי.

בענין האפשרות השניה: פירוש א' – זהו המשך האפשרות הראשונה, דאפילו אם שטף או ניפץ צריך ג' הדחות כי הדחה ראשונה שבכלי לאו הדחה מעליותא חשיבא. פירוש ב' – זהו באמת אפשרות שניה ומדובר בלא שטיפה או ניפוץ, והרמ"א מקל מהמחבר וסובר דמותר לתת במים שבכלי בלא שטיפה או ניפוץ אם נותן הרבה מים דעל ידי זה מבטלים כוח המלח שבציר.

ט"ז:

בענין האפשרות הראשונה: הרמ"א חולק על המחבר וסובר דצריך ג' הדחות חוץ מהניפוץ או השטיפה, אמנם אם גם שוטף הבשר וגם מנפץ אח"כ אז זה נחשב כהדחה ראשונה ומספיק עוד ב' הדחות [וט"ס יש ברמ"א וצריך לגרוס: "על כן ישטפנו וינפץ המלח..."].
בענין האפשרות השניה: אם לא שטף וניפץ אלא או שטף או ניפץ אז צריך ג' הדחות (ובהדחות – יתן קודם המים ואח"כ הבשר ולכתחילה יתן הרבה מים בהדחה ראשונה).

דינים נוספים

שו"ע ח: אם לא ניפץ המלח שעליו ולא שטפו – אין לאסור, כי המים שבכלי מבטלין כח המלח. (דדברי רב דימי הם לכתחילה)

[אך הראב"ד מחמיר בזה וכתב דלהכי מנפץ כדי שיוכל להדיח בכלי שאינו מנוקב, דעד דאתי רב דימי היו מדיחין בכלי מנוקב << לדעת הראב"ד, הדחה ראשונה צריכה להיות בכלי מנוקב אם לא ניפץ]

רמ"א: ואפי" המים מועטים, מ"מ מבטלים כח הציר. [ודלא כמהרי"ן דרק אם נתן מים מרובים]

רמ"א: ויש מתירין אפילו לא היו מים כלל בכלי והניח בו הבשר, דאין לחוש בשעה מועטת כזו שעוסקין בהדחת הבשר, ויש לסמוך עליהו. ואין לחוש בכל זה רק בהדחה ראשונה, אבל לאחר הדחה ראשונה אין לחוש.

רמ"א: ואין חילוק בין אם הדיחו בכלי כשר או טרפה או חולבת (כיון שהכלי אינו מלוכלך אין חילוק אפילו אין שם מים בכלי, דאין מליחה לכלים להפליט). ואם היה מעט מים בכלי, שמבטל כח המלח שאינו חשוב עוד כרותח, אפילו הכלי חולבת או הטריפה מלוכלך עדיין באיסור, מותר.

הטעם להדחה אחרונה

חולין קיג. – אין הבשר יוצא מידי דמו אלא א"כ מולחו יפה יפה ומדיחו יפה יפה.

רא"ש, טור ועוד: צריך שתי הדחות – ראשונה להעביר המלח והדם, ושניה להעביר לחלוחית המים שנשארו בו.

הגהות אשירי: צריך שלוש הדחות, והשלישית היא לטהר את המים השניים שנגעו בראשונים כמו הסברא בנטילת ידיים].

ר"ן: צריך שתי הדחות – הדחה ראשונה בכלי מנוקב להעביר המלח, ושניה בכלי שאינו מנוקב להעביר טיפת דם שעליו.

יוצא אם כן, שהטעם הוא להעביר את המלח והדם שעל הבשר – היינו דיש על הבשר אחר המליחה שני דברים: מלח מלא דם וגם קצת דם בעין, ובכדי להעביר דברים אלו צריך הדחה אחרונה.

לשיטת הרשב"א והרא"ש וש"ע ורמ"א בסעיף ט שהמלח עצמו אסור בגלל הדם שבתוכו – מובן טעם הדחה אחרונה היטב.

לשיטת הר"ן והרא"ה שהמלח עצמו מותר, כי הדם נשרף וכלה במלח – צריך הדחה אחרונה כדי להעביר את הטיפת דם בעין.

אמנם, בספר באר שבע הקשה על הר"ן דכתב דההדחה הראשונה היא בכלי מנוקב להעביר המלח והרי הוא עצמו כתב דהמלח מותר, ותירץ הפר"ח דאין זו קושיה דאם ידיח תחילה בכלי שאינו מנוקב המלח יבליע הדם בחתיכה.

הדחה ראשונה ואחרונה במי פירות

רמ"א בתשובה בשם הר"ן : מותר להדיח הדחה אחרונה במי פירות, אך לא בהדחה ראשונה כי שאר משקין מטרשי ליה וכו'.

תוס', רדב"ז : גם הדחה ראשונה מותר להדיח במי פירות.

רמ"א ז' (בסעיף שעוסק בהדחה אחרונה) : מותר להדיח הבשר במי פירות ואין צריך מים.

ש"ד, ט"ז : גם הדחה ראשונה מותר להדיח במי פירות.

פר"ח : לכתחלה לא ידיחנו אלא במים, ובדיעבד אם הדיחו במי פירות שפיר דמי.

בשר שנתבשל בלי הדחה אחרונה

שו"ע ט (ע"פ סמ"ק):

בשר שנמלח ונתבשל בלא הדחה אחרונה צריך שיהא בו ששים כדי המלח שבו.

מדוע צריך ששים כנגד המלח ולא רק כנגד הדם?

לסוברים חני"נ בשאר איסורים – המלח כולו נעשה נבילה, ולכן צריך ששים נגד כולו.

ט"ז, ש"ד: אבל אין לומר שהחתיכה עצמה תהיה כולה נבילה ויצטרך ששים נגד כולה, כי אין זה איסור דבוק כי תיכף שבא לקדירה נמס המלח מן הבשר. ודלא כרש"ל שפסק דבעינן ששים נגד החתיכה.

לסוברים דאין חני"נ בשאר איסורים – יש טעם אחר, והוא דלא ידעינן כמה דם בלע.

כתב הפמ"ג דלשני הטעמים הוי מדרבנן.

"ששים כדי המלח שבו":

ש"ד: אין מספיק לשער רק נגד המלח הבלוע מדם, דמלבד המלח יש ג"כ לחלוחית דם פליטה שעל פני הבשר וצריך לשער ששים כנגדו גם כן.

מדוע המלח מתבטל בששים, והרי הוא מדברים דעבידי לטעמא דאפילו באלף לא בטל?

הט"ז תירץ בשם שערי דורא דזהו דוקא אם גוף האיסור הוא נותן טעם, משא"כ כאן דהמלח אינו אוסר אלא מכח דם שבו והדם אינו נותן טעם [דכל מקום שאין האוסר יכול לילך שם אין הנאסר אוסר יותר מן האוסרו].³

³ ודלא כר"ש מקוצי (מובא בטור בסימן ק"ה) דסובר דכיון שהמלח נימוח עם הדם ומתערב בכל הקדרה ומוליך איסורו עמו – צריך לשער כאילו היה הדם כולו מלח.

”צריך שיהא בו ששים”:רמ”א:

- וכל הקדירה מצטרף לששים. ואם יש בקדירה כל כך כמו החתיכה שנמלח ולא הודח, הכל שרי, דודאי איכא ששים נגד המלח שעל החתיכה דהחתיכה עצמה בודאי היא שלשים נגד המלח שעליו. [דלא כמהר”ם שסובר שבחתיכה עצמה יש ששים לבטל הדם ומלח שעליו]
- ואי ליכא ששים בקדירה נגד המלח, אפילו לא הושם רק בכלי שני (ש”ך: שהיד סולדת בו), הכל אסור, דמאחר שיש שם מלח וציר אפילו בכלי שני מבשל. [והש”ך והט”ז פסקו בדיעבד כרש”ל וכדמשמע במרדכי דמותר (דפסק כח המלח ואינו רותח)]
- ובשר יבש (שלא הודח אחר מליחתו ונתייבש אח”כ) יש להתיר אפילו בכלי ראשון, דודאי יש ששים נגד המלח שעליו מאחר שכבר נתייבש. אבל לכתחלה יזהר אפילו בבשר יבש שלא לבשלו או להדיחו במים שהיד סולדת בהם בלא הדחה אחרונה.

דין המלח והדם שבתוכו לאחר המליחה

דין הדם שבתוך המלח

רשב"א, רא"ש: המלח אסור בגלל הדם שבתוכו שאסור.

ר"ן, רא"ה: הדם נשרף וכלה במלח וע"כ המלח מותר דהדם שבתוכו מותר.

אמנם, בספר באר שבע הקשה על הר"ן דכתב דההדחה הראשונה (שלאחר המליחה) היא בכלי מנוקב להעביר המלח והרי הוא עצמו כתב דהמלח מותר, ותירץ הפר"ח דאין זו קושיה דאם ידיח תחילה בכלי שאינו מנוקב המלח יבליע את טיפות הדם שעל הבשר בחתיכה.

מדברי **שו"ע ורמ"א בסעיף ט'** משמע שפסקו כרשב"א ורא"ש.

שו"ע ט: בשר שנמלח ונתבשל בלא הדחה אחרונה צריך שיהא בו ששים כדי המלח שבו.
רמ"א: מלח שמלחו בו פעם אחת אסור למלוח בו פעם שנית⁴ וכל שכן שאסור לאכול המלח אחר שמלחו בו.

אם נתייבש המלח היטב – האם יחזור להיות מותר?

אפי רברבי: כן.

רמ"א – משמע שפוסק שלא. (שכתב: "בשר יבש (=שלא הודח אחר מליחתו ונתייבש אח"כ) יש להתיר אפילו בכלי ראשון דודאי יש ששים נגד המלח שעליו מאחר שכבר נתייבש" – משמע דגם אם נתייבש המלח - המלח עדיין אסור משום הדם שבתוכו [אא"כ יש ששים נגד המלח ואז הוא מתבטל])

ש"ך: צ"ע לדינא.

האם פסק כוח המלח מחמת שהפליט את הדם שבבשר או לא?

(וראה גם בסיכום בסוף הסימן)

שיטת השו"ע:

במליחת בשר מלא דם: **שו"ע סט/כ** – מיד שמלח הבשר הוי רותח, ואחרי ששהה שיעור מליחה פסק כוח המלח מחמת שפעל להפליט כל הדם ואינו רותח.
 [במליחת שאר דברים חוץ מדם (כגון בשר וגבינה): **שו"ע צא/ה ע"פ ר"ן** – הדין הוא להיפך - מיד שמלח עדיין אינו רותח ורק אחרי ששהה שיעור מליחה אז הוי רותח (דלא פסק כוח המלח כיון שלא הפליט כלום)]

⁴ והסיבה לכך היא מהטעם שהדם הבלוע במלח אסור ולא מהטעם שפסק כוחו של המלח (כך דייק הפר"ח (והגר"א) מהסיפא של דברי הרמ"א שכתב ש"כל שכן שאסור לאכול המלח אחר שמלחו בו").

שיטת הרמ"א :

במליחת בשר מלא דם : שו"ע סט/כ – אחרי ששהה שיעור מליחה, רק במקום הפסד מרובה יש להקל ולומר שפסק כוח המלח.

[במליחת שאר דברים חוץ מדם : רמ"א צא/ה – אותו הדין. ("יש אומרים (תוס' ורא"ש לחד שינויא וסמ"ג) דלאחר ששהה במלחו שיעור מליחה לא מקרי אח"כ רותח, ולצורך גדול כגון בהפסד מרובה והוא לצורך סעודת מצוה יש לסמוך על המקילין, אבל בלא"ה אין להקל כללי)]

שיטת כמה פוסקים (במעשה דרש"י [סט/כ]) :

אפילו במליחת בשר מלא דם לא אמרינן דפסק כוח המלח לאחר ששהה שיעור מליחה.

ש"ך :

במליחת בשר מלא דם כיון דיש בזה מחלוקת ראשונים, אז אין להקל ולומר דפסק כוח המלח אחר ששהה שיעור מליחה אלא רק בהפסד מרובה וסעודת מצוה.

[במליחת שאר דברים חוץ מדם – בתוך שיעור מליחה ודאי אסור (דדעת הר"ן היא דעת יחיד וכולם חלקו עליו) וגם אחר שיעור מליחה לא פסק כוח המלח והמלח לעולם בתוקפו דהא לא הפליט דבר, ואף בהפסד מרובה]

פר"ח :

סובר כפוסקים שאפילו בדם לא אמרינן דפסק כוח המלח.

לאור 2 הדינים שלעיל: דין מליחת בשר במלח שכבר מלחו בו בשר אחר

לכתחילה:

לשו"ע ולרמ"א – אסור למלוח בו פעם שנית (=רמ"א ט), גם מטעם הדם האסור שבתוכו וגם מטעם דפסק כוח המלח (וכ"ש שאסור לאוכלו שהרי הדם שבתוכו אסור).

בד"עבד: (רמ"א בתו"ח כתב ש"בדיעבד מותר", ונחלקו להלן האחרונים בביאור דעתו)

הרמ"א בתו"ח ע"פ ש"ך: בדיעבד אם כבר נתבשל הבשר אחר שנמלח במלח שכבר מלחו בו – הבשר מותר, אך אם עדיין לא נתבשל – ידיחנו ויחזור וימלחנו. הפר"ח הקשה על הבנת הש"ך, שהרי במליחת דם הרמ"א (והש"ך) סובר דפסק כוח המלח (בהפסד מרובה) וא"כ פשוט שאף אם נתבשל בדיעבד יהיה אסור שהרי פסק כוח המלח ולא עשה כלום במליחה השניה, ולכן ביאר הפר"ח את דברי הרמ"א בתו"ח כדלהלן.

הרמ"א בתו"ח ע"פ פר"ח: בדיעבד אם מלח בשר אחר במלח שכבר מלח בו, לכאורה היה הו"א לומר דהבשר נאסר דהרי אמרנו שהדם שבתוכו אסור, וע"ז כתב הרמ"א בתו"ח דהדם אינו אוסר את הבשר השני, והטעם הוא כיון דדם משרק שריק, אך פשוט שלשיטת הרמ"א צריך הדחה ומליחה שנית קודם הבישול.

פר"ח: כאמור, הוא סובר כפוסקים שאפילו בדם לא אמרינן דפסק כוח המלח, וא"כ אם בדיעבד עבר ומלח במלח שמלחו בו, סגי בהכי ואין צריך לחזור ולמולחו שנית.

נאמנות גוי בהדחה אחרונה

גוי שמשמש בבית ישראל ונתן הבשר בקדירה ואין ידוע אם הדיחו או לא:

סמ"ק:

נאמנין במסיחין לפי תומן, וכ"ש אם יודעים בטיב יהודים, ואם יש שם נער או נערה שיודעין בטיב הדחה או יוצא ונכנס מותר משום דמירתתו, ועוד דיש לנו לומר דלנקיותא קפדי (וזהו נקיות להדיח לאחר המליחה).⁵
[מסיח לפי תומו כן מהני, ומירתת כן מהני]

והקשה הב"י דהרי קי"ל דבמסיח לפי תומו אין גוי נאמן אלא לעדות אשה בלבד.
ותירץ שני תירווצים:

תירוץ א' – דחזקתן שהן מדיחין, משום דקפדי אנקיותא.
תירוץ ב' – דבאיסור דרבנן נאמן במסיח לפי תומו, וכאן זה דרבנן שהרי מליח כרותח והוי כדס שבשלו ואינו עובר עליו.

סמ"ג:

יש להתיר אם יודע הגוי מנהג ישראל, והיה שם שום ישראל יוצא ונכנס או שום קטן בר דעת בבית שירא פן יגיד הדבר, ועוד אנו אומרים דגויים אנקיותא קפדי.
[מסיח לפי תומו לא מהני, ומירתת כן מהני]

ריב"א:

אין להתיר אלא ע"י טעימת קפילא לדעת אם יש בקדרה טעם מלח יותר מדאי.
[מסיח לפי תומו לא מהני, וגם מירתת לא מהני אלא היכא דליכא למיקם עלה דמילתא כי ההיא דהמניח נכרי בחנותו, אבל הכא כיון דאיכא למיקם עלה דמילתא לא שרינן ליה בלאו הכין]

ר"י מאורליינש:

מותר אפילו בלא מסיח לפי תומו ובלא יוצא ונכנס – משום דקפדי אנקיותא.

פסיקת ההלכה:

שו"ע י: אם יודע הגוי מנהג ישראל סומכין על דבריו אם היה שם ישראל יוצא ונכנס או שום קטן בן דעת.

רמ"א: ובחד מינייהו סגי - או במסיח לפי תומו שהדיחו יפה, או שישראל אפילו קטן יוצא ונכנס דמרתת הואיל ויודע מנהג ישראל. **כסמ"ק**

כמו מי פסק שו"ע?

ש"ך ובאר הגולה: שו"ע פסק כסמ"ג.

מלשון הרמ"א משמע שסובר שהשו"ע פסק כסמ"ק, דבחד מינייהו סגי, אלא דנקט מירתת והוא הדין לאידך. (כ"כ ש"ך)

⁵ בפת"ש בשם נ"יב ביאר דלשיטת הסמ"ק יש ג' אפשרויות דגוי נאמן באיסור דרבנן (וכאן זה איסור דרבנן, דדס שמלחו הוא דרבנן): א. מסיח לפי תומו אף שאינו יודע מנהג ישראל (ולא הוי רגלים לדבר). ב. יודע מנהג ישראל דאז הוי רגלים לדבר ומועיל באיסורי דרבנן והגוי מעיד עדות אף שאינו מסיח לפי תומו. ג. בן דעת נכנס ויוצא ויודע הגוי מנהג ישראל אף שאינו אומר כלום רק מסתמא מותר מטעם מרתת.

בשר מבושל שיש בו ספק אם נמלח

ט"ז : מותר.

הטעמים לכך :

1. כיון שדם שמלחו או שבשלו איסור רק מדרבנן – הוי ספיקא דרבנן לקולא. ואע"ג שיש כאן חזקה דמעיקרא שלא היתה מלוחה – מותר, או מטעם דספק דרבנן לקולא אף באתחזק איסורא, או מטעם דהכא איכא רוב נגד החזקה דרוב פעמים מולחין תחילה ורוב עדיף מחזקה.
2. דבודאי עשתה האשה כדרכה ומלחה תחילה, כעין ההיא דאמרינן (ברכות טז.) גבי ק"ש טעה בוכתבתם והתחיל למען ירבו וכו' אין צריך לחזור דסירכיה נקיט ואתי.

ש"ך (בנקה"כ) : אסור.

הטעמים לכך :

1. דכל היכא דאתחזק איסורא לא אמרינן ספק דרבנן לקולא, וכן כל היכא דמצד האיסור עצמו הוא איסור דאורייתא ורק מצד אחר בא לו שהוא מדרבנן לא אמרינן ספק דרבנן לקולא, וכן אין לבדות ספק דרבנן להקל דאשכחן טובי ספיקי דרבנן להחמיר. וכן לא שייך לטעון שיש כאן רוב נגד החזקה (שהרי כאן זה רוב התלוי במעשה).
2. אינו דומה לק"ש, דאדרבה הכא מסתבר להיפך דלא מלחה שהרי ענין מליחה עסק גדול הוא והיאך אפשר ששכחה עסק כזה.

פמ"ג (במש"ז) : הביא פוסקים שפסקו לאסור כש"ך, וכתב שבהפסד מרובה וערב שבת יש לצדד להקל, וסיים שצ"ע.

אחד ששלח לחבירו בשר וכתב לו שמכבדו לאכול בשבת, ובשבת נסתפק המקבל אם מלח אותו ששלח לו הבשר:

פמ"ג : כאן יש מקום יותר להחמיר וצ"ע, כי הט"ז לא התיר באשה אלא מטעם דאיכא ספק דרבנן ורוב (דרוב מולחין קודם הבישול) נגד החזקה, אבל כאן לא שייך רוב מולחין, שהרי ייתכן שסמך שחבירו ימלחנו ורק אם מבשלו בעצמו איכא רוב מולחין.

יד אברהם מתיר בזה, דהכא בשולח תליא להודיע שלא יעבור על לפני עיור אבל הנשלח אינו מחוייב לשאול.

פת"ש הביא מחלוקת האם במקרה שהשליח לא היה יכול לבוא אלא סמוך לשבת שלא היה שהות למלוח ולבשל עד שבת – אם זה נחשב לאומדנא שמוכיחה שבודאי מלחה קודם ששלחה.

פת"ש הביא להתיר באשה ששכחה אם מלחה צד השני, דאף הש"ך בנקה"כ שמחמיר אם שכחה אם נמלח י"ל דכה"ג מותר דשם הטעם דמעשה רב איך שכחה אבל כה"ג אדרבה מאחר שמלחה צד אחד הרגל הדבר היא עושה.

דם שפירש בתוך האברים

דם שפירש ממקום למקום בתוך בשר הבהמה בחייה

כריתות כא: – ... דם אברים הרי אלו בלא תעשה ... כי תניא ... דפירש.

חולין קיג. ע"פ גירסת רי"ף ורא"ש – השובר מפרקתה של בהמה קודם שתצא נפשה הרי זה מכביד את הבשר וגוזל את הבריות ומבליע דם באברים. איבעיא להו הואיל ומבליע דם באברים מי שרי למיכל מיניה באומצא (בשר חי) או לא **תיקו** [ופוסקים לחומרא].

שו"ע סז/א-ב:

דם האברים אינו אלא בלא תעשה, והני מילי כשפירש מן האבר ויצא לחוץ או שנצרר בחתיכה או שפירש ממקומו ונתעורר⁶ לצאת ונבלע במקום אחר, אבל אם לא פירש ולא נצרר מותר.⁷ לפיכך מותר לאכול בשר חי בהדחה בלא מליחה⁸ ובלבד שלא יהא בו מהחוטין שדם בהם שהדם שבחוטין הוא ככנוס ועומד בכלי.

[דין דם האברים שפירש ממקומו ונתעורר לצאת ונבלע במקום אחר נלמד מדין מפרקת דהוא איבעיא דלא איפשיטא דלחומרא – והוא **ספיקא דאורייתא**]

שו"ע סז/ג (ע"פ גירסת רי"ף ורא"ש לחולין קיג):

השובר מפרקתה של בהמה **אסור** לאכול מבשרה חי (לפי שהדם מתעורר לצאת בשעת שחיטה וכששובר מפרקתה אינה יכולה לזנק ולהוציאו וחוזר ונבלע באיברים) אלא אם כן מולחו יפה ועל ידי מליחה מותר אפילו לקדרה ולצלי מותר אפילו בלא מליחה. **רמ"א (ע"פ גירסת רש"י שם):** ונהגו להחמיר לחתכו ולמולחו אף בצלי.

[וסיכם דין זה בקיצושי"ע של הרב פפויפר: דם שפירש ממקום למקום בתוך בשר הבהמה בחייה, כגון על ידי מקרה שארע שנתעורר הדם לצאת לחוץ, אך לבסוף לא יצא אלא נשאר בלוע בבשר הבהמה – יש ספק בדין דם זה, אם דינו כדין דם שלא פירש כלל, שהרי מעולם לא יצא לחוץ ועדיין הוא מובלע בבשר ובטל לבשר, ולכן מותר באכילה. או דינו כדין דם שפירש, כיון שמיד שנתעורר לצאת, ופירש ממקום שהיה מובלע בבשר מטבע ברייתו חל עליו שם "דם שפירש" ואסור באכילה, ומכיון שהדבר ספק באיסור תורה מחמירין בדבר, ואסור]

(נראה שהפרי"ח ס"ק ב סובר שדעת הרא"ש (דלהלן) היא שגם בפירש מחיים שרי, ודוקא בנצרר דהוי דם רב במקום אחד וככנוס בכלי אסור)

⁶ פשוט שכל דין זה הוא דוקא בנתעורר לצאת ע"י מקרה שארע, שאם לא נתעורר לצאת מה שפירש ממקום למקום בחייה הבהמה אינו כלום, שהרי דרך הדם שסובב והולך ממקום למקום בחייה. (קיצושי"ע של הרב פפויפר, דם צליה ומליחה, עמ' ג)

⁷ הטעם שדם שלא פירש מותר הוא מפני שאין עליו שם דם כלל, שמכיון שהוא מובלע בבשר מטבע ברייתו הרי הוא בטל לבשר וכבשר דמי. אבל חוטין וגידין שהדם כנוס בהם ועומדין בפני עצמן, ודאי שם דם על הדם שבהם ואין עליו שם בשר, וכן דם שנצרר מחמת מכה, שכיון שיש ריבוי דם במקום אחד, ודאי אין הדם בטל לבשר כלל, והרי הוא כדם הכנוס ועומד בכלי ושם דם עליו ולוקין עליו. (שם [בשם אוצרות יוסף])

⁸ וצ"ע בזה, שהרי יפירוש הדם בשעה שלועסו בפיו, ובחוו"ד כתב דעל ידי הלעיסה לא ייפלט דם, וביד יהודה תירץ שדם הפורש תוך כדי אכילה אינו בכלל איסור דם שפירש. (שם עמ' ד)

דם שפירש ממקום למקום בתוך בשר הבהמה לאחר מיתה

בשר שנתבשל בלא מליחה ויש ששים כנגדו⁹:

שו"ע יא (ע"פ רא"ש): הכל מותר, וגם החתיכה שלא נמלחה מותרת.

מש"ז: והטעם דסובר דדם האברים שפירש ממקום למקום לאחר מיתה מותר (ושאני ושבר מפרקת דמחיים).¹⁰

רמ"א (ע"פ הגה"מ ושו"ד): החתיכה אסורה, אם לא לצורך כגון לכבוד שבת או לכבוד אורחים (ורש"ל אוסר את החתיכה גם במקום צורך).

מש"ז: והטעם דסובר דדם האברים שפירש ממקום למקום לאחר מיתה אסור.¹¹

בשר שנמלח בכלי שאינו מנוקב:

שו"ע יח (ע"פ רא"ש): רק מה שבתוך הציר אסור מטעם כבוש, אבל מה שמחוץ לציר אין לאסור ממנו אלא כדי קליפה – דאינו חושש לדם שפירש ממקום למקום כיון דהוא לאחר מיתה.

רמ"א (ע"פ רבינו פרץ): אסור אפילו מה שחוץ לציר – מטעם דם האיברים שפירש ממקום למקום דאסור אף לאחר מיתה. [שו"ד: ואע"ג דבשובר מפרקתה של בהמה שרי ע"י מליחה וצליה, י"ל דהכא כיון שפירש ע"י מליחה גרע טפי, אי"נ כיון שנמלח בכלי שאינו מנוקב הוי כבוש וכבוש הרי הוא כמבושל דלא מהני ליה מליחה וצליה אח"כ]

שיעור זמן הצליה לאכול צלי:

רא"ש: "לא מיבעיא אם נצלה יפה דאז נפלט כל הדם לחוץ, אלא אפילו לא נצלה יפה ולא נפלט כל הדם לחוץ – שרי, כי מה שיוצא לחוץ נורא מישאב שאיב ליה ומישרק שריק, ומה שנשאר בתוכו הוי דם האיברים שלא פירש, ולא חשיב כפירש מה שהולך בתוכו מצד זה לצד זה" (שו"ד: כיון דלא פירש מחיים ממקום למקום).

או"ה, רמ"א ע"ב: לא מספיק צליה מעט כשיטת הרא"ש אלא צריך לצלותו כדי שיהא ראוי לאכילה דהיינו כחצי צלייתו כדי שיצא כל דמו (פמ"ג: וכן במליחה יש להמתין שיעור מליחה עד שיצא כל הדם לחוץ) – והטעם דס"ל דדם האיברים שפירש ממקום למקום אפילו לאחר שחיטה אסור.

⁹ ששים כנגד מה? שו"ע ע"פ רא"ש: כנגד כל החתיכה (דלא ידעין כמה דם נפיק מיניה). ראב"ד: כנגד הדם שיצא.
¹⁰ אך ב"ט"ז ביאר הטעם דמה שיצא נתבטל בששים ומה שנשאר בו הוי דם האיברים שלא פירש, ולא קשה משובר מפרקת דאסור משום פירש ממקום למקום, כיון דהכא כל מה שפירש יוצא לחוץ, וכל מה שלא יצא לחוץ אינו פורש כלל.

¹¹ ובמקום צורך מותר, כי מה שפירש אמרינן מסתמא יצא לחוץ (מש"ז).

שהיית בשר ג' ימים לכתחילה ודין כבד

שו"ע יב:

- בשר ששהה ג' ימים מעת לעת בלא מליחה – נתייבש דמו בתוכו ולא יצא עוד ע"י מליחה. בחומרת הגאונים, ודלא כריב"ש שמפקפק בחומרה זו
- ואין לאוכלו מבושל אלא צלי (דאף אם לא יצא הדם לחוץ הוי דם האברים שלא פירש ומותר, אבל לבשלו בקדרה אסור דאע"פ שאינו פולט ע"י מליחה פולט דמו ע"י קדרה). כמהר"ם, או"ז ועוד, ודלא כמנהג שהביא הריב"ש שלא לאוכלו אף צלוי
- ואחר שצלאו לא יבשלנו¹² (שהבישול פועל יותר מצליה, ושמה יפלוט בבישול מה שלא פלט בצליה, דשמה לא פלט הכל בצליה). כתרה"ד,
ודלא כאו"ה שמתיר לבשל לכתחילה (כי לדעתו תולין לומר שכל הדם יצא בצליה)
- ואם בישלו – מותר. השו"ע פסק בדיעבד כדעת האו"ה
אך הרש"ל פוסק גם בדיעבד כתרה"ד וגם בדיעבד אסור

רמ"א:

ואין להשהות בשר שלשה ימים בלא מליחה דחיישינן שמא יבשלו.

פת"ש: כבד וכחל מותר להשהות דודאי יצלנו. (כי אין חשש שיבשלוהו כי תמיד מכשירין אותו בצליה) אע"ג דהכבד מבשלים אחר צלי וניחוש שמא יבשלנו אחר צלי - מ"מ כל מידי דבדיעבד מותר לא חיישינן שמא ישכח.

כבד ששהה ג' ימים – האם מותר לכתחילה לבשלו אחר הצליה?

מטה יהונתן כתב דלפי הש"ך שכתב שהטעם שבכבד סתם התרנו לבשל אחר הצליה הוא משום שהטעם דאינו מועיל המליחה בזה הוא משום ריבוי הדם ואמרינן דמסתמא פלט הכל בצליה ומה שלא נפלט בצליה לא יפלוט בבישול, ולפי זה בכבד ששהה ג' ימים מתווספת הסברא דאינו מועיל מליחה משום שכבר נתייבש דמו בתוכו ובוזה אמרינן דאפשר דצלי אינו פועל לרכך הדם שיצא הכל והבישול פועל לרככו וא"כ בכבד ששהה ג' ימים יהיה אסור לבשלו אחר הצליה, אמנם לפי התוס' שכתבו שהטעם שבכבד מותר לבשלו אחר הצליה הוא משום שכבד כולו דם והתורה התירה אותו ואינו אסור רק מדרבנן וכיוון שנעשה צלי אף שעדיין יש בו דם מותר א"כ לפי זה אף בשהה ג' ימים נמי שרי לבשלו אחר הצליה.

פמ"ג הכריע דאין להתיר ע"י צליה לבשלו לכתחילה, וכ"מ מהפת"ש דלעיל.

¹² הט"ז הביא דאם אחר ששהה ג' ימים מלחווהו כשיעור מליחה והדיחווהו וצלאוהו שוב מותר לבשל, ורעק"א חולק. | רדב"ז כתב דאמנם אסור לבשל אחר הצליה, אבל אם ישליכו אותו במים רותחים מותר, וכתב הפת"ש דלעת הצורך יש לסמוך על זה.

- **שו"ע יג**: ואם שרו אותו במים תוך השלשה ימים – יכול להשהותו עוד שלשה ימים אחרים פחות חצי שעה. [**בתו"ח** כתב דלכתחילה אין להשרות כדי להשהות אך יש מקומות שנהגו כן, **ובש"ך** הסיק להקל].

- **רמ"א**: בשר שנמלח וספק אם נמלח תוך שלשה – מותר.

בשר ששהה ג' ימים (בלא מליחה) שנמלח עם בשר רגיל

שיטת הט"ז (וכך הכריעו פר"ח ופמ"ג):

הבשר ששהה ג' ימים **נאסר** ואסור אפילו לצלי,

והטעם דמצד אחד אנו חוששים שמא בולע מהדם שיוצא משאר הבשר, דמה שאמרו הגאונים שאין מליחה מועילה לו היינו משום שנתקשה דמו בתוכו ולא יצא אבל הבשר עצמו לא נתקשה לומר ששוב לא יבלע דבר בתוכו (ואפילו לגבי הדם, כתב הריב"ש דאינו ברור שלא יצא ע"י מליחה והיה ראוי להתיר אלא שראוי לחוש לדברי הגאונים במקום שנהגו), ומצד שני אין כאן היתר לומר כבולעו כך פולטו דכמו שיפלוט דם שלו יפלוט ג"כ מה שבולע מבשר אחר כי הרי יש חשש שמא אינו פולט דם שלו כלל דנתייבש דמו בתוכו.

מהפמ"ג מתבאר דדין זה הוא רק לשיטת הרמ"א (סימן ע סעיף ו) דסובר דאם פלט כל דמו וצירו ובלע דם מעלמא - אסור אפילו בדיעבד, דכיון דאינו פולט מעצמו אז לא פולט מה שבלע מעלמא, ולכן אצלנו הבשר אסור דכיון דאינו פולט דם כלל, אז לא פולט הדם שבלע. אך לשיטת המחבר שם דפסק דבדיעבד אפילו פלט כל דמו וצירו ובלע דם מעלמא - מותר ע"י מליחה שנית דפולט דמו, הרי שאצלנו הבשר מותר לצלי דאע"פ שלא פולט דם יפלוט הדם שבלע.

ט"ז: אם מלח בכלי שאינו מנוקב את הבשר ששהה ג' ימים עם שאר בשר שכבר נמלח והודח - אסור גם שאר הבשר, דבזה אמרינן להיפך לחומרא שמא יצא הדם שנתקשה ע"י המליחה ואוסר שאר הבשר.

שיטת נקה"כ:

הבשר ששהה ג' ימים **מותר**,

מכיוון שכל דין זה הוא חומרת הגאונים ולא הוזכר בש"ס וגם הריב"ש כתב דאינו דין ברור וע"כ אין להוסיף בזה חומרא ואין לך אלא מה שהחמירו בו בפירוש, וגם מכיון שאף הגאונים לא אמרו שאינו יוצא ע"י מליחה דם כלל כהבנת הט"ז (שהרי נראה הדבר לעין שיוצא), אלא דאינו יוצא כל דמו אבל קצת דם יוצא וע"כ אמרינן לגבי הדם שבלע כבולעו כך פולטו עם הדם שיוצא.

אם מלח בשר ששהה ג' ימים (בלא מליחה) בכלי מנוקב, ואח"כ הדיחו וחזרו ומלחו והניחו בכלי שאינו מנוקב ולא שהה בו שיעור כבישה ומצאו שם ציר:

רש"ל (וכ"פ ט"ז): מותר ממאי נפשך, דאם לא יצא במליחה ראשונה שוב אינו יוצא בשניה, ואם יצא במליחה הראשונה יצא הכל. [ט"ז]: א"כ משמע דאילו מלחו בכלי שאינו מנוקב לחוד (ולא מלחו תחילה בכלי מנוקב) - אסור לצלי, דשמא יצא קצת מן הדם שנתקשה בו ע"י המליחה]

נקה"כ: אסור, דתמיד פולט מעט מעט [ולכן הדם שיצא בפעם השניה אוסר, ואסור הבשר לצלי כדן מולח בכלי שאינו מנוקב].

בשר ששהה ג' ימים / בשר שנתבשל בלא מליחה / בשר שלא נמלח – שנתערב בבשר אחר

• **שו"ע יד**: בשר ששהה ג' ימים בלא מליחה ונתערבה אותה חתיכה בחתיכות אחרות - בטלה ברוב ומותר לבשל כולן¹³ ואפילו היתה ראויה להתכבד (דאין איסורה מחמת עצמה אלא מחמת דם הבלוע בה והדם אינו ראוי להתכבד¹⁴).

כראבי"ה דסובר דלא נחשב לדבר שיש לו מתירין (לפי שאין לו היתר למה שהוא אסור עכשיו, דלצליה לעולם לא נאסר),
ודלא כרי"ף שסובר שנחשב לדבר שיש לו מתירין ולכן אסור לבשלו.

• **או"ה, רמ"א**: וכן הדין בחתיכה שנתבשלה בלא מליחה שנתערבה באחרות שנמלחו ונתבשלו דבטל ברוב.

• **ט"ז**: ה"ה בחתיכה שלא נמלחה שנתערבה בחתיכות שנמלחו דבטל ברוב ואין צריך למלוח את כולם מספק.

ולא הוי דבר שיש לו מתירין (שיחזור וימלח כל חתיכה לחוד) כיון שצריך הוצאה ממונית למולחם, אך הש"ך חולק ולדעתו זה נחשב לדשיל"מ.

קושיית הש"ך

מדוע בטלה ברוב, והרי קימ"ל (קט/א) דמין בשאינו מינו צריך ס' מטעם דאם יבשלם יתן טעם, ובמקרים שלעיל הדם יתן טעם כשיבשלם?

אמנם על המקרה שהביא השו"ע לא קשה דאפשר דסבירא ליה דכיוון דבשר ששהה ג' ימים בלא מליחה הוא חומרת הגאונים אז יש לומר דלא גזרו כולי האי ואם נתערב בטל ברוב, אבל למקרים של הרמ"א והט"ז קשה.

וכן על האו"ה לא קשה, כי הוא הולך לשיטתו שסובר שהטעם שיבש ביבש מין בשאינו מינו צריך ס' זה לא בגלל משום שיתן טעם כשיבשלם אלא משום שנקרא דבר שיש לו תקנה קצת להכיר האיסור ולהסירו משם (ומ"מ בטל בששים דמאחר שהוא ג"כ מועט ואינו מוצאו נקרא שפיר דבר שאין לו תקנה), וכאן אי אפשר להכירו שהרי הוא בלוע, אבל לרמ"א שסובר שהטעם הוא משום שיתן טעם כשיבשלם קשה מדוע בטל ברוב ולא צריך ס' והרי אם יבשלם הדם יתן טעם.

תירוצים

תירוץ הש"ך: אפשר דהכא לא אתא אלא לאשמועינן דלא נאסר משום חתיכה הראויה להתכבד, ו"רוב" הוא לאו דוקא אלא צריך ס', וצ"ע.

¹³ ש"ך: מה שכתב בשו"ע ומותר לבשל כולן, היינו דוקא כל אחד ואחד בפני עצמו, או אפילו כולן בקדרה אחת כשירבה עליו היתר עד ס', כדקמן קט"ב. ואין צריך להשליך אחד או ליתן לגוי דאין להחמיר כיון דאינו אלא חומרת הגאונים.

¹⁴ כך כתב הש"ך, ובאו"ה (הובא בפמ"ג שפ"ד קא/ה) כתב שזה לא נחשב חתיכה הראויה להתכבד כי מקודם (לפני שנתערבה) היתה היתר ואח"כ (לאחר שנתערבה) תו לא ניכר החתיכה.

תירוץ בן הש"ך (בנקה"כ) – דם שבישלו ומלחו אינו אלא מדרבנן וא"כ אין צריך ס' כמו שכתב הש"ך בעצמו בסימן ק"ט דמין בשאינו מינו באיסור דרבנן אין צריך ס' ובטל ברוב (ולכן לא מובנת קושיית הש"ך שלכאורה סותר את עצמו¹⁵).

תירוץ פמ"ג בשם מנחת יעקב (וכן בפת"ש): הרמ"א התכוון לחתיכת בשר שנתבשלה בלא מליחה והיה ס' כנגדה כשנתבשלה, ומבואר בסעיף י"א שדעת הרמ"א שהחתיכה אסורה אך במקום הצורך יש להקל, ועל כן אצלנו במקרה שכזה כתב הרמ"א שאם כעת נתערבה באחרות שנמלחו ונתבשלו דבטל ברוב.¹⁶

תירוץ א' בגליון מהרש"א: כיון דאיכא נמי דם היתר א"כ לעולם לא יורגש טעם האיסור.

תירוץ ב' בגליון מהרש"א: בתרי דרבנן לא גזרו.

תירוץ ג' בגליון מהרש"א: לדם האיברים יש טעם בשר.

¹⁵ בפמ"ג בשם המנחת יעקב יישב את שיטת הש"ך וביאר קושיית הש"ך דדם שבישלו הוא קרוב לדאורייתא ודינו כדאורייתא ולכן החמיר הש"ך ולא מקילין ביה א"כ יש עוד צדדים.

¹⁶ אך העיר בפמ"ג דבאמת כך כתב באו"ה עצמו, אבל סתימת לשון הרמ"א אצלנו לא משמע כך, דמשמע שנתבשלה לפני כן לבדה.

דיני הכלי שמולחים בו

שו"ע טז (ע"פ חולין קיג.): אין מולחין אלא בכלי מנוקב ... או במקום מדרון בענין שאם ישפך שם מים יצאו מיד. **רמ"א**: קרקע היא ככלי שאינו מנוקב.

שו"ע טז:

אם מלח בכלי שאינו מנוקב:

אסור להשתמש באותו כלי בדבר רותח (אבל צונן מותר) **כרשב"א** [דהקערה נחשבת עתה לצונן]
 [רמ"א: ואם נשתמש בו – בעי קליפה אם הוא דבר יבש
 ואם הוא דבר לח בעינין סי' נגד קליפה מן הקערה]

וי"א שאפילו בצונן אסור להשתמש בו בלא הדחה¹⁷ **כרמב"ן וראב"ד**
 [לראב"ד הקערה נחשבת לרותחת]

חולין קיא: – קערה שמלח בה בשר - אסור לאכול בה רותח (דמליח כרותח).

שו"ע יז: **פסק כרא"ש** שמדובר בגמרא רק בכלי שאינו מנוקב, ולכן פסק ד"אם הוא מנוקב – מותר לאכול בו אפילו רותח" (דלגבי כלי אמרינן שריק ולכן לא בלע).

ואח"כ הביא את **שיטת הר"ן** שמדובר גם בכלי מנוקב (ד"קערה שמלח בה בשר", כהלכתו משמע), ולכן כתב: "ויש אוסרין ברותח" (ומ"מ אפשר למלוח שנית באותו הכלי, אפילו שבלוע בו איסור, מפני שבמליחה מתוך שהחתיכה טרודה לפלוט דם וציר – לא בלעה).

רמ"א פסק ש"יש ליזהר לכתחלה, ובדיעבד מותר".

רש"ל פסק **כרבינו פרץ** דסובר שבגמ' מדובר גם בכלי מנוקב (כי מפשט הגמ' משמע שרק הכלי אסור ולא הבשר), והסיבה שגם כלי מנוקב אסור זה כי מדובר בגמ' בכלי חרס שבולע אפילו בצונן, ולכן פסק שבשל חרס אפילו מנוקב אסור להשתמש בו ברותח אפילו בדיעבד, ובשאר כלים מותר אפילו לכתחלה.

ש"ך הכריע להלכה דבשאר כלים אסור לכתחלה ומותר בדיעבד כיון שהם מנוקבים, ובשל חרס אף בדיעבד אסור.

¹⁷ **ודלא כ"א שרשב"א** שלא מועיל הדחה ושפשוף אף לצונן כיון שהקערה רותחת.

אין מליחה לכלים

תוס': אין שייך מליחה בעץ לפלוט (ומשמע בב"י דה"ה שאר כלים) ולא נעשה עץ רותח ע"י מליחה (והוי כמו טהור [=אוכל] מליח וטמא [=כלי] תפל) וע"כ **מותר לכתחילה** לשים דבר מלוח כגון גבינה מלוחה בכלי איסור (=דפוסים הגויים), וכן מלח שהוא בקערה של בשר מותר ליתנו בחלב, וסיים **והמחמיר תבוא עליו ברכה**.

רא"ש, מרדכי: גבינה מלוחה בכלי איסור (=דפוסים הגויים) - **לכתחילה אסור** משום הרחק מן הכיעור ובדיעבד מותר דאין מליחה לכלים, ובמלח או תבלין בקערה של בשר - **מותר אף לכתחילה** ליתנם בחלב.

ראב"ה: בדבר שמלחו בו איסור הרבה פעמים (כגון בדפוסים הגויים) - **אסור** למלוח בהם **אפילו בדיעבד**, אבל בשאר דברים - מותר.

רשב"א: אם נמלח היתר בכלי איסור – מותר, כי: (1) אין מליחה לכלים. (2) אי אפשר שיפליט כל כך שיבוא לידי נתינת טעם. (3) אגב זה שטרוד לפלוט דם לא יבלע. (4) הוא אינו בולע אלא דבר המסתרך כשומן וציר, אבל דם דשריק ואי נמי פליטת יין - לא.

או"ה: הא דאין מליחה לכלים היינו בכלי מנוקב, אבל אם אינו מנוקב אסור. (והדרכ"מ קה/טו חולק ולדעתו אף בכלי שאינו מנוקב אין מליחה לכלים)

שו"ע קה/יב-יג פסק כרא"ש ומרדכי.

רמ"א: **ב-ס/טז פסק** שאין מליחה לכלים **ומותר אף לכתחילה** ("אם מלח בכלי שאינו מנוקב... מותר לחזור ולמלוח בה בשר לאחר שנקבוה"), **וב-ע/ב פסק** שאין מליחה לכלים רק לענין דיעבד אבל **לכתחילה אסור**.

כנסת הגדולה ביאר שכוונתו גם ב-ע/ב ש**מותר אף לכתחילה**.

הש"ך יישב דעת הרמ"א שסובר שאע"פ שאין מליחה לכלים, מ"מ הדחה מיהא בעי (כדברי שו"ע טז - "י"א שאפילו בצונן אסור להשתמש בו בלא הדחה"), וע"כ בדבר שאורחיה להדיח פסק הרמ"א ס/טז **שמותר אף לכתחילה** אבל בדבר שלא אורחיה להדיח פסק הרמ"א ע/ב דלכתחילה אסור כי חיישינן דלמא משתלי להדיח. וע"כ פסק הרמ"א קה/יב כשו"ע בגבינות שנעשו בדפוסים גויים (וה"ה אם נמלח היתר בשאר כלי איסור) דמותר דוקא בדיעבד אבל לכתחילה אסור – דהטעם הוא דלמא משתלי להדיח.¹⁸

וב-קה/יג פסק שמלח או תבלין הנתון בקערה של בשר, **מותר לכתחילה** ליתנם בחלב¹⁹, **והמחמיר תבוא עליו ברכה**. **והט"ז פוסק** דאין מקום להחמיר.²⁰

¹⁸ אך הגר"א ביאר שהרמ"א פסק כך מהטעם שיש לחוש לדברי הראב"ה וגם הרא"ש כתב בדיעבד ואף תוס' כתב והמחמיר וכו'.

¹⁹ "דמאחר שהם יבשים אינם בולעים מן הכלי", והוסיף הש"ך ש"בדיעבד אפילו הוא לח מותר מטעם דאין מליחה לכלים", אך הט"ז (צו/ג) סובר שגם בדבר לח הכל מותר לכתחילה.

²⁰ לדעת הט"ז (צה/יח) מה שכתבו התוס' והמחמיר תבוא עליו ברכה קאי רק על דפוסים גויים (דיש יותר מחמירים בזה בראשונים), אבל לא על מלח בקערה של בשר.

הט"ז (ע"ב) הביא את סברת הרשב"א [על דברי הרמ"א ע"ב שכתב ש"אם נמלחו דגים בכלי שמלחו בו בשר אז הדגים מותרים כי אין הדגים בולעים הדם שבכלי דאין מליחה לכלים"] שדוקא דם אינו בולע, אבל בשאר איסורים שנאסר הכלי מהם ע"י מליחת בשר אפשר דהויין הדגים אסורים לפי שפליטות שאר איסורין מסתרכת יותר, **ואח"כ הביא שהרש"ל** כתב שאין מליחה לכלי כלל להפליט אפילו איסור דאורייתא שנבלע בכלי.

[הא דאמרינן דאין מליחה לכלים, היינו שהמלח האחרון אין נכנס לתוך הכלי עץ כל כך עד שיהיה לו כח להפליט את הבלוע בכלי (המלח הראשון), אבל ע"י בישול כן יוצא (גם אם נבלע בכלי ע"י מליחה, כי יש מליחה לכלים להבליע).]

בשר שנמלח בכלי שאינו מנוקב

כמה מהחתיכה נאסר?

רבינו פרץ: כל החתיכה אסורה, אפילו מה שחוץ לציר, דכיון שאינו מנוקב, הדם פירש ממקום למקום ואינו יוצא לגמרי.²¹

וכ"פ רמ"א יח^{22 23}

רא"ש: כדי קליפה, ואם שהה שיעור כבישה אסור כל מה שבתוך הציר (ואסור לאכלו אפילו צלי) ומה שבחוץ כדי קליפה ואפילו אם יש בה שומן.

וכ"פ שו"ע יח

מתי נאסר?

כדי קליפה:

נאסר מיד לכו"ע, כדין מליח כרותח.

יותר מכדי קליפה:

ר"ת: מיד, כיון דע"י המליחה דם יוצא מיד וחוזר ובולע מיד הדם שפולט.

וכ"פ רמ"א יח ("ואפילו לא שהה שיעור מליחה רק מעט עד שנראה ציר בכלי"²⁴)

ר"י אלברצלוני (וכ"מ מרש"י): שיעור מליחה, והטעם דאז כשגמר לפלוט דמו חוזר ובולע מן הדם.

רא"ש: כשיעור כבוש, היינו כשיעור שיתנו מים על האש ויתחילו להרתיח כל מה שממנו בציר (ש"ך: דכיון שיש פה גם כבוש וגם מליח ביחד אז מחמירים דשיעור הכבישה הוא כזה ולא מעת לעת).

וכ"פ שו"ע יח

כמה שיעור המליחה?

י"א – אפילו מליחה מועטה כדרך שמולחין לצלי.

וכ"פ רמ"א יח

י"א – דוקא כעין מליחה לקדירה (שאינו נאכל מחמת מלחו).

וכ"מ בב"י (ש"ך)

י"א – דוקא מליחה הרבה כבשר שמולחין להצניע ולהוליכו בדרך.

²¹ המקור לשיטתו זה הגמרא בחולין קיב: - "אי בכלי שאינו מנוקב אפילו עופות ועופות נמי אסורים" ומשמע ליה דאסורים לגמרי כמו דגים ועופות ומשמע ליה שהדגים אסורים מעבר לעבר, אך לדעת הרא"ש בשניהם נאסר כדי קליפה דגם בדגים אינו אסור אלא כדי קליפה. ועל סברת רבינו פרץ כתב הרא"ש דאלה דברי נביאות ואינו נכון דלמה ימנע מה שבתוך הציר את העליון מלפלוט, ומי הנביא שהגיד שפירש ממקום למקום ולא יוצא לגמרי.

²² ומי"מ אינו אסור רק אותה חתיכה המונחת למטה בכלי ונוגעת בציר אבל שאר חתיכות שעליה הנמלחים עמה מותרו, דלדידהו הוי ככלי מנוקב דאין חתיכה תחתונה מונעת העליונה מלפלוט.

²³ ורש"ל פסק לחומרא כרבינו פרץ, אך כתב דנראה לו דאם נתערב באחרות (היינו שחתך חצי החתיכה שהיה חוץ לרוטב) אפילו חד בתרי בטל, כיון דרק מדרבנן צריך סי' כדאי הוא הרא"ש שמתיר לסמוך עליו בכה"ג, והש"ך נשאר בצ"ע.

²⁴ "עד שנראה ציר בכלי" - חמודי דניאל כתב שאפשר שזה דווקא בתחילת מליחה כל זמן שלא נראה ציר בכלי לא פעל המלח עדיין בבשר כלום אבל באמצע מליחה פולטת מיד מעט מעט ואם הושם בכלי שאינו מנוקב או נפל על הקרקע נאסר מיד דהדם פירש ממקום למקום. (=כסברת רבינו פרץ); אך היד יהודה סובר דאין חילוק.

חליטה ברותחים אחרי הדחה אחרונה

האם צריך לתת את הבשר במים רותחים לאחר הדחה בתרייתא?

רמב"ם: כן, כי אין המלח מפליט את כל הדם שבחתיכה ואין מליחה באה אלא להוציא הדם שעל פני הבשר והסמוך לו, אבל לדם הבלוע לא חיישינן דהו"ל דם האברים שלא פירש ושרי, וע"כ צריך לתת החתיכה אחר המליחה במים רותחים כדי לחלוט ולצמת הדם שבתוכו שלא יצא (ואעפ"כ צריך למלחו תחילה, דאם לא יצא הדם הסמוך לפני הבשר, חיישינן שמא קודם שירגיש הבשר בחום המים, יפלוט מן הסמוך לפני הבשר).

ר"ן ורוב הפוסקים: לא, כי המלח מפליט את כל הדם שבבשר, ואע"פ שאחר שיעור מליחה המוהל היוצא מאדים מאוד, קים להו לרבנן דבשיעור מליחה יוצא כל מה שהוא דם והשאר מוהל אדום הוא שיוצא ומותר, ועוד שיש להקל בזה דדם שמלחו אינו עובר עליו, וע"כ אין צריך לתת ברותחים.

שו"ע יט פסק כר"ן, אבל היכא דאפשר יש לחוש לעשות כרמב"ם.

רמ"א פסק לגמרי כר"ן ואין לחוש לרמב"ם כלל.

[לעומת זאת, הגאונים כתבו דמטרת החליטה היא כדי לאפשר לאכול בלא מליחה, אך כתבו הגאונים דהאידינא לא בקיאינן בחליטה ולכך בלא מליחה אסור לבשל אף ברותחין (גר"א)]

האם המליחה מוציאה את כל הדם?

ע"פ פמ"ג בפתיחה

רמב"ם: אין המלח מפליט את כל הדם אלא את הדם הסמוך לפני הבשר בלבד (וע"כ צריך אחר המליחה חליטה ברותחים, וכדלעיל בעמוד הקודם).

רא"ה: אין מליחה כשיעור צליה פועלת להוציא כל הדם רק מה שבשטח העליון (ואח"כ כשנותנו במים לבשל, כשתרגיש החתיכה חום המים קודם שיפלוט לחוץ יתקשה בתוכו²⁵). ואסור לחתוך לנתחים דקים, ואם שהה יום שלם במלחו או שמלח כעין מליחה דבעי לאורחא, פולט כל הדם לגמרי.

ר"ן: הביא את שתי הסברות (אם המלח מוציא את כל הדם או לא), ודעתו נוטה שהמלח מוציא את כל הדם (כדלעיל בעמוד הקודם), ועוד כתב דכיון שדם שמלחו אסור רק מדרבנן לא דקדקו כל כך ואפילו אם יש קצת דם לאחר המליחה לא חששו לו.

רשב"א: מליחה כשיעור צליה מוציאה את כל הדם, וה"ה בצליה כחצי צליה, ומה שנשאר הוא מוהל ולא דם.

נפק"מ:

1. לאחר המליחה אם נכבש בקרים מעת לעת אם מותר או אסור (דרק ע"י הרגשת החום הדם מתקשה בתוכו לדעת הרא"ה, ולרמב"ם רק ע"י חליטה ברותחין).
2. אם מותר לחתוך הבשר לחתיכות לאחר המליחה (מותר רק אם מליחה מוציאה את כל הדם).
3. אם מותר לאכול צלי קדר (מותר רק אם מליחה מוציאה את כל הדם).

פסיקת הלכה:

ממעשה דרש"י (סט/כ) אין ראייה כל כך (שהלכה שמוציא את כל הדם) אפילו אם פוסקים כרש"י, דשמא לאחר שיעור מליחה כן נשאר דם ויוצא דם, אך מותר כיון דלא מיחשב רותח.

שו"ע ורמ"א יט פסקו שלא כרמב"ם – אך אין להוכיח מכך שפוסקים שלא כרא"ה, כיון שגם הרא"ה מודה שאין צריך חליטה ברותחים ומותר ליתן במים קרים שמרתחים (ורק אם נכבש מעת לעת במים קרים אסור לדעתו).

שו"ע ה פסק ש"אחר שנמלחה החתיכה אם חתך ממנה אינו צריך לחזור ולמלוח מקום החתך" – משמע מכך שסובר שמליחה פועלת להוציא כל הדם.²⁶ **כרשב"א**

²⁵ היינו דלרמב"ם צריך חליטה ברותחים כדי שלא יצא הדם, ולרא"ה מספיק שיתחיל להרגיש החום.

²⁶ בפמ"ג הקשה מדוע בסעיף יט הביא השו"ע גם את דעת הרמב"ם (לחוש לשיטתו היכא דאפשר), ואילו בסעיף ה לא כתב כלום.

בענין מעשה דרש"י

המעשה:

בשר שנמלח ושהה כדי מליחה ואח"כ נתנוהו בכלי שאינו מנוקב בלא הדחה ונתמלא מציר והתירו רש"י.

שיטות הראשונים:

רש"י, ראבי"ה, רא"ש, טור: מותר לכתחילה, דהציר אינו דם אלא מוהל הבשר.

תוס': אע"פ שמותר אין להקל שכבר נהגו העם איסור.

מרדכי בשם רבינו אליעזר: אסור. (ערוה"ש: משמע שאוסר כולו) והטעם דס"ל דהציר הוי רותח וחשיב דם ולא מוהל ונבלע בבשר.

ש"ד: מותר ע"י קליפה.

והטעם דס"ל דהציר הוא מוהל, רק דנאסר משום שנבלע הדם שעל פניו דהמוהל ג"כ רותח.

ריב"א: הדין כרש"י דאין על הציר דין דם מלוח ואינו אוסר הבשר מדין דם, אבל אמנם יש לו דין בשר מלוח (רותח), ויוצא לפי"ז שכל דין רש"י מותר רק אם הכלי אינו חלבי בן יומו ואינו מלוכלך בחלב, אבל אם הוא חלבי בן יומו או מלוכלך בחלב צריך ס' נגד הכלי או החלב, וכן אם נפל הציר אח"כ על חלב – אוסרו.

פסיקת ההלכה:

שו"ע כ פסק שיש לחוש לכתחילה לשיטת מרדכי בשם רבינו אליעזר, (כך ביאר חו"ד) ובדיעבד מותר כשיטת רש"י וכו'.

בשר שנמלח ושהה כדי מליחה ונתנוהו אח"כ בכלי בלא הדחה ונתמלא מציר – מותר. ולפי זה בשר שנפל לתוך ציר היוצא מהבשר אחר ששהה כדי מליחה – מותר. ויש מי שאוסר בזה ובזה, ויש לחוש לו לכתחלה.

רמ"א פסק להחמיר דאפילו בדיעבד יש לאסור כדעת ש"ד דהיינו כדי קליפה, ובמקום הפסד מרובה וצורך סעודת מצוה יש להקל. [וכן הוסיף והביא את שיטת ריב"א]

ויש אוסרין אפילו בדיעבד כדי קליפה והכי נהוג. ודוקא מה שמונח בתוך הציר אבל מה שחוץ לציר שרי, והכלי שנפל בו אותו הציר אסור. וכן אם היה הכלי חולבת ויש בו לכלוך אסור הבשר דאף לאחר שיעור מליחתו מחשב כרותח. אבל אם הוא הפסד מרובה ואית ביה גם כן צורך סעודת מצוה יש להקל ולומר דאחר ששהה שיעור מליחה לא מחשב צירו כרותח.

רש"ל פסק להחמיר עוד יותר שאפילו בדיעבד יש לאסור כדעת תוס' ומרדכי בשם רבינו אליעזר (דהיינו שכל מה שבתוך הציר נאסר ומעט למעלה ממנו כדי קליפה).

בענין אם אחר שיעור מליחה פסק כוח המלח

מעשה דרש"י:

בשר שנמלח ושהה כדי מליחה ואח"כ נתנוהו בכלי שאינו מנוקב בלא הדחה ונתמלא מציר והתירו רש"י, מכיון שהציר אינו דם אלא מוהל הבשר.

קושיה:

אע"פ שהמוהל עצמו אינו דם, לכאורה יש לאוסרו לבשר מחמת המלח שעל הבשר שהוא מלא דם אסור וכשיוצא הציר אחר שיעור מליחה – המלח והדם נמחים בתוכו ונאסר.

תירוצים:

תירוץ א' של תוס' ורא"ש: הדם שבמלח מתייבש בו ואין בו כוח לאסור אלא עומד במקומו ואע"פ שנמחה בתוך המוהל (ואין לו כוח לבלוע בבשר).

תירוץ ב' של תוס' ורא"ש, סמ"ג: פסק כוח המלח מחמת שהפליט הבשר ולא חשיב עוד כרותח, וע"כ אע"פ שיש במוהל דם אסור, המוהל לא יאסור כי מחמת המלח לא יחשב עוד כרותח ואין כאן רתיחה.

תירוץ הב"ח: המלח והדם נמחים בציר היתר ובטלים בו, דהמוהל מבטל כוח המלח ולא חשיב כרותח דמה לי מים מה לי מוהל.

האם אחר שיעור מליחה פסק כוח המלח ואינו רותח עוד?

לתירוץ ב' של תוס' ורא"ש, ולסמ"ג: אחר שיעור מליחה פסק כוח המלח ואינו רותח.

סה"ת, ש"ד, א"ז (מובאים בט"ז): לא פסק כוח המלח והוי רותח לעולם. [אמנם כתב הט"ז דאפשר לומר דהם (וכן הסמ"ג) אמרו כן רק לענין מליחת שאר דברים (מליחת בשר כשר לקיום) ולא לענין מליחת דם דבזה כיון דפעל לפלוט הדם פסק כוח המלח]

ריב"א תירץ את הקושיה הנ"ל במעשה דרש"י – "דאחר שיעור מליחה אמנם אין על הציר היוצא דין רותח לענין הדם שבתוכו וע"כ אינו אוסר משום דם אבל יש עליו דין רותח לענין הבשר וע"כ אוסר גבינה" – וא"כ יוצא לשיטה זו דמכל מקום ודאי הבשר עצמו נשאר רותח. (ואילו לתירוץ ב' של תוס' ורא"ש אין חילוק בין בשר לציר)

רמ"א כ פסק כפוסקים דאף לאחר שיעור מליחה נחשב הבשר רותח, אך בהפסד מרובה ויש צורך סעודת מצוה יש להקל דאחר שיעור מליחה לא נחשב רותח. וכ"פ ש"ך וט"ז